

Demà, la revolució. El Colectivo Cine Mujer en context

Filant veus, teixint pobles

10 de febrer de 2026 18 h Sala Laya

14 de febrer de 2026 20 h Sala Laya

A propósito de la mujer

KITICO MORENO, 1975

Costa Rica

VE. 35'. DCP.

A propósito de la mujer, Kitico Moreno, 1975

Yalaltecas

SONIA FRITZ, 1984

Mèxic

VE. 27'. Arxiu digital.

Yalaltecas, Sonia Fritz, 1984

Fragment de la tesi de llicenciatura de Sonia Fritz, *Filmación de un documental sobre la Unión de Mujeres Yalaltecas en Oaxaca* (1987).

El 1972 una organització cristiana, Mujeres para el Diálogo, va anar a la comunitat zapoteca de Yalalag, a la serra de Juárez, estat d'Oaxaca, per dur a terme un taller amb les integrants de la Unión de Mujeres Yalaltecas. En una de les activitats del taller es van projectar dos documentals del Colectivo Cine Mujer: *Es primera vez* i *Vida de ángel*. Les dones de la Unión van quedar entusiasmades amb el material, de manera que van contactar amb el col·lectiu per veure si es podia fer un documental sobre la seva lluita, la seva comunitat i la seva organització.

El desembre de 1982 una altra companya del col·lectiu i jo vam anar a Yalalag per fer el primer contacte amb les dones de la Unión. En primer lloc, ens vam presentar a les autoritats municipals per parlar sobre el projecte. Nosaltres parlàvem en espanyol, ells discutien en zapoteca i després ens traduïen les seves opinions. En aquella reunió vam veure que hi havia molt d'interès perquè es fes un documental i es difongués la seva llarga lluita contra el cacicat. Nosaltres vam aclarir que ens havíem acostat a la comunitat per un interès específic en la lluita de les dones indígenes de la Unión, ja que abastar la història de Yalalag des dels anys trenta fins a l'actualitat era una tasca pràcticament impossible de dur a terme (especialment considerant les nostres limitacions de finançament, disponibilitat i equip). El col·lectiu no tenia recursos propis ni infraestructura de material o equip; de fet, les integrants teníem totes diferents treballs assalariats.

Les autoritats municipals van estar d'acord que el projecte es limités a la Unión de Mujeres Yalaltecas, tot i que van fer uns quants suggeriments respecte al contingut del documental: la presa del palau municipal, la sembra i collita del blat de moro, la festa de San Antonio, la construcció de l'escola de primària i la de la secundària tècnica, així com el Centre de Castellanització, la remodelació del palau municipal i l'Assemblea d'Autoritats Municipals de la Sierra.

El projecte, però, estava subjecte al fet de trobar una font de finançament. El Colectivo Cine Mujer hi posaria la feina i part de l'equip tècnic, i la comunitat aportaria l'allotjament i els aliments. Però faltaven els diners necessaris per pagar la pel·lícula, els materials i tot el procés de laboratori. Durant aquelles mateixes dates hi havia un grup d'agrònoms i sociòlegs que estaven realitzant un estudi sobre la millora del blat de moro a Yalalag. Havien presentat la proposta a la Fundació Ford i tot semblava indicar que el projecte s'aprovaria, de manera que les autoritats municipals de Yalalag van suggerir que nosaltres també sol·licitéssim finançament a aquesta fundació.

Demà, la revolució. El Colectivo Cine Mujer en context

Tant les autoritats municipals com les dones de la Unión veien la importància de comptar amb un instrument més efectiu per difondre la seva lluita, així com la necessitat d'enregistrar un fragment de la seva història per salvar-la i revisar-la amb distància. [...] La pel·lícula serviria perquè altres comunitats del país aprenguessin d'aquesta experiència i de la capacitat que havia desenvolupat la Unión per transformar la realitat i aconseguir una vida millor. En resum, es tractava de posar el cinema al servei dels que no tenen accés als mitjans massius per explicar la veritat tal com la viuen i l'entenen: la seva realitat, els problemes i allò que els envolta. Tot i que pugui semblar increïble, la comunitat disposava de dos projectors de 16 mm, cosa que facilitava la difusió del material en l'àmbit regional i estatal.

Després d'un debat dins del Colectivo Cine Mujer, es va decidir que jo dirigís la pel·lícula i, per tant, que el projecte quedés sota la meua responsabilitat fins que finalitzés. [...] Seguint el suggeriment fet pels *yalaltecos*, vaig acudir a la Fundació Ford, a Mèxic, que fins aleshores no havia patrocinat cap pel·lícula al país.

A Yalalag, les dones es van anar organitzant a poc a poc fins a formar el que van anomenar Unión de Mujeres Yalaltecas, constituïda oficialment el desembre del 1980, poc abans de les eleccions municipals. Mesos abans, havien participat en comissions per defensar la lliure autodeterminació de la comunitat davant de les autoritats d'Oaxaca, i també havien publicat anuncis i articles als diaris locals per alertar l'opinió pública sobre la lluita que es duia a terme a Yalalag. Algunes d'aquestes dones van viatjar per primera vegada a la ciutat d'Oaxaca, van formar part d'una comissió del poble i van prendre la paraula per manifestar-se davant dels representants del govern estatal.

Les *yalalteques* van crear una organització autònoma, amb objectius i estructura propis, però en estreta col·laboració amb aquells que haurien d'exercir la representació popular. Els objectius de la Unión eren els següents:

1. Acabar amb el cacicat i tenir eleccions netes.
2. Aconseguir la construcció de l'Escola Tècnica Agropecuària (ETA) i del Centre de Castellanització.
3. Obtenir un molí per al nixtamal que fos propietat de la comunitat.
4. Millorar l'atenció mèdica.
5. Reorganitzar la banda municipal de música.

La Unión s'havia proposat aconseguir aquestes demandes perquè eren necessitats que els afectaven específicament com a dones. Em va resultar estimulante conèixer la importància que la realització de la pel·lícula tenia per a elles, no només perquè hi hagués un enregistrament fílmic de la seva història i els fills poguessin conèixer-la, sinó també pel seu valor com a instrument de difusió

d'una lluita que continuava dia a dia. L'existència dels cacics marcava el desenvolupament quotidià d'aquestes dones, que no trobaven pau i tranquil·litat per viure en harmonia al poble. I aquest problema del cacicat va aparèixer a cada intervenció, a cada entrevista i a la reunió col·lectiva on elles van reconstruir el que havien vist i patit des que eren nenes.

Entre totes van narrar les injustícies i arbitrarietats que les havien portat a unir-se i a manifestar-se contra el cacicat. De viure cadascuna aïllada de les altres, tancades a casa, van passar a conversar i a comunicar-se les unes amb les altres, fins a donar finalment un nom i un registre legal a la seva agrupació. En el moment de fer la recerca, la Unió feia més de dos anys que s'havia constituït i havia aconseguit la majoria dels objectius proposats, encara que també afrontava alguns problemes tant interns com externs.

Demà, la revolució. El Colectivo Cine Mujer en context

Actiu a Mèxic entre el 1975 i el 1987, el Colectivo Cine Mujer va fer un cinema polític, feminista i militant que dialogava amb l'agitació que mobilitzà Amèrica Llatina durant aquell període. Les seves pel·lícules, fetes en 16 mm de manera col·lectiva, van abordar temes com el treball domèstic, la violència estructural, l'organització de les dones i la manera en què el quotidià expressa relacions de poder. *Demà, la revolució. El Colectivo Cine Mujer en context* reuneix part de la seva obra juntament amb altres amb qui compartien aquesta energia transgressora, com *Revolución* del grup Ukamau (Jorge Sanjinés i Óscar Soria, 1963), o *El mundo de la mujer* (María Luisa Bemberg, 1972), una peça clau per pensar el feminisme argentí de l'època. En presentar-les juntes, el cicle planteja una lectura històrica que fa visible el teixit de ressonàncies i diferències que les travessa. Es tracta de pel·lícules que ens conviden a pensar el col·lectiu i a preguntar-nos si podem seguir somniant amb la revolució del demà.

Karina Solórzano, comissària del cicle

Més informació del cicle

FilmoTeca
de Catalunya

 **Generalitat
de Catalunya**

Filmoteca de Catalunya
Plaça Salvador Seguí, 1 – 9
08001 Barcelona
+34 935 671 070
filmoteca.cultura@gencat.cat
www.filmoteca.cat